

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра образотворчого мистецтва**

ГОНЧАР ОЛЕНА ІВАНІВНА

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

на тему:

**«СПАДОК. ТВОРЧА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОЛЕКЦІЇ ПИСАНОК
ЗІБРАНИХ О. ПЧІЛКОЮ»**

Спеціальність 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Освітньо-професійна програма: Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

ВАХРАМСЄВА ГАЛИНА ІВАНІВНА,

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 13

засідання кафедри образотворчого мистецтва

від 21.05. 2025 р.

Завідувач кафедри:

(Г. П.) Прокопович Т. Н.

Луцьк – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПИСАНКА ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА.....	5
1.1 Символіка писанкових мотивів у народному мистецтві.....	5
1.2 Творча спадщина Олени Пчїлки у контексті розвитку української писанкарської традиції.....	11
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ТА ЕТАПИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	12
2.1. Формування творчої ідеї та композиційне вирішення дипломної роботи ...	16
2.2 Етапи виконання кваліфікаційної роботи.....	19
ВИСНОВКИ.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	23
ДОДАТКИ.....	27

ВСТУП

Актуальність дослідження. Українське народне мистецтво, зокрема писанкарство, є важливим елементом національної ідентичності та духовної культури нашого народу. Писанка, як символ життя, вічності та відродження, протягом століть передавалась із покоління в покоління, зберігаючи неповторні орнаменти, техніки виконання та глибокий сакральний зміст. В умовах сучасних викликів особливо актуальним є звернення до культурного спадку, осмислення його через творчі інтерпретації, які поєднують традицію з індивідуальним авторським баченням [1]. Особливої уваги заслуговує колекція писанок, зібрана Оленою Пчілкою – видатною громадською діячкою, етнографом та письменницею, яка зробила значний внесок у збереження української культури. Створення декоративного панно на основі цієї колекції є спробою переосмислення традиційного орнаменту у сучасному художньому контексті.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в авторському художньому переосмисленні колекції писанок, зібраної Оленою Пчілкою, шляхом створення декоративного панно в техніці писанкарства, де вперше традиційні орнаменти та символи адаптовано до сучасної композиційної форми; поєднання етнографічного матеріалу з індивідуальним підходом дозволяє розглядати писанку не лише як сакральний артефакт, а й як об'єкт декоративного мистецтва.

Мета дослідження – дослідити символіку та орнаментику українських писанок із колекції Олени Пчілки, проаналізувати їхню художню, культурну та етнографічну цінність, а також здійснити творчу інтерпретацію традиційних орнаментів у сучасній авторській художній практиці

Завдання дослідження:

- проаналізувати писанку як жанр декоративного мистецтва;
- ознайомитися з творчою спадщиною Олени Пчілки в контексті збереження української писанкової традиції;
- сформувати авторську концепцію декоративного панно в техніці писанкарства;

- створити ескізи та композиційне рішення декоративного панно;
- виконати декоративне панно в матеріалі;
- написати пояснювальну записку до кваліфікаційної роботи.

Об'єкт дослідження – художньо-стилістичні прийоми писанкового розпису.

Предмет дослідження – використання художньо-стилістичних та технічних прийомів писанкарства при створенні декоративного панно на тему «Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок зібраних О. Пчілкою».

Матеріал дослідження. Окреслити джерела фактичного матеріалу, який опрацьовано в роботі.

Практичне значення отриманих результатів. Результати роботи можуть бути використані як приклад поєднання традиційного українського орнаменту з сучасним авторським дизайном у сфері декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема в навчальному процесі художніх закладів освіти, а також у музейних, виставкових та культурно-освітніх проектах.

Апробація результатів та публікації.

1. Публікація тез на XVIII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 14–15 травня 2024 року);

2. Участь в обласному конкурсі писанки «Великоднє диво», що відбувся за ініціативи Департаменту культури, молоді та спорту Волинської обласної державної адміністрації спільно з Обласним науково-методичним центром культури. У номінації «Писанкарство» (I місце м. Луцьк, квітень 2024 року); У квітні 2024 року

3. Участь у методичному нетворкінгу на тему «Використання природних барвників у писанкарстві», що проходив у Волинському краєзнавчому музеї (м. Луцьк, лютий 2025 року).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел і додатків та декоративного панно в техніці писанкарства «Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок

зібраних О. Пчілкою». Загальний обсяг теоретичної роботи становить 30 сторінок. Панно розміром 110 × 110 см.

РОЗДІЛ 1. ПИСАНКА ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

1.1 Символіка писанкових мотивів у народному мистецтві

Писанка є унікальним явищем українського народного мистецтва, в якому тісно переплетені естетичні, релігійні та символічні традиції. Вона не лише виконує декоративну функцію, а й є своєрідним носієм світоглядних уявлень, закодованих у складних орнаментах, кольорах і композиційних схемах. Протягом тисячоліть писанка залишалась важливим сакральним об'єктом в українській культурі, її історія сягає дохристиянських часів. Ще у язичницькому світогляді яйце символізувало зародження світу, життя та космічний порядок [2]. У праслов'янських віруваннях яйце вважалось священним символом – джерелом усього живого. Не випадково воно з'являється в обрядовості весняного циклу – саме тоді, коли природа прокидається до нового життя. Писанка в цьому контексті слугувала оберегом: її клали в господарстві, щоб захистити житло, худобу, забезпечити урожай та здоров'я родини. Її дарували як знак добрих побажань і благословення [3].

З приходом християнства писанка не лише зберегла свою сакральну роль, але й отримала нові значення, ставши важливим елементом християнських свят і обрядів. Вона перетворилася на символ Христового Воскресіння, перемоги життя над смертю, надії та вічного оновлення. Християнські символи, такі як хрест, сім'я, воскресіння стали основними елементами писанок, водночас зберігаючи народні традиції, які пов'язували яйце з оберегами, родючістю та життєвою силою [4]. Таким чином, дохристиянські уявлення, пов'язані з природними циклами та культурами родючості, гармонійно поєдналися з християнським символізмом. Це дозволило писанці залишити своє сакральне значення і стати важливим культурним та релігійним символом. У Табл. 1.1 представлені основні символи на писанках, які відображають цей органічний синтез дохристиянських і християнських традицій.

Таблиця 1.1

Символіка основних мотивів у традиційному писанкарстві

Тип мотиву	Приклади символів	Значення
Геометричні орнаменти	Коло хрест, трикутник	Коло – вічність, сонце, нескінченність життя. Хрест – чотири сторони світу, єдність духовного й тілесного. Трикутник – триєдність (людина – світ – Бог / чоловік – жінка – дитина).
Солярні знаки	Ружа, зірка, сварга (свастика)	Символи сонця, світла, тепла, життєдайної енергії, руху часу, циклів року
Рослинні мотиви	Квіти, гілки, «дерево життя», листя	Символ росту, розвитку, оновлення природи, родючості, життєвої сили
Зооморфні мотиви	Птахи (жайворонки, голуби), риби, олені	Зв'язок із природою, духовна гармонія, душа, життєвий цикл, мудрість
Абстрактні знаки	Безкінечник, хвиляста лінія, спіраль	Символи безперервності, циклічності життя, вічного руху й переродження

Джерело: [5, 6]

Колір також є важливим елементом писанкових мотивів, оскільки він не тільки надає декоративності, але й несе в собі глибокий символічний зміст. Кожен колір на писанці має своє значення і пов'язаний із певними природними або духовними явищами. Змішання кольорів створює унікальні композиції, що можуть розповідати про бажання, надії та обряди, що здійснювались за допомогою писанок.

Червоний – це один з найпоширеніших кольорів у писанкарстві, який символізує любов, енергію, життя. Червоний колір асоціюється з кров'ю, тому він є також знаком родючості та відновлення життя. Крім того, червоний – це колір сонця, що дає тепло й світло, а також вогню, який захищає від злих духів. На писанках червоний часто є основним кольором, навколо якого розвиваються інші орнаменти.

Чорний – це колір, що має глибоке символічне значення в українській культурі. Він пов'язаний із пам'яттю, вічністю та зв'язком із предками. Чорний також символізує землю, з якої виростає нове життя, і тому він має сакральне значення. На писанках цей колір часто використовують для створення контрасту або підкреслення важливих елементів орнаменту.

Жовтий – колір, що асоціюється з сонцем, теплом і урожаєм. Жовтий символізує багатство, родючість і достаток. Цей колір також вказує на надію і майбутнє відродження. На писанках він часто використовується для зображення сонця або інших сонячних символів, що вказують на життєву силу та тепло, яке приносить новий цикл природи.

Зелений – це колір весни, оновлення, природи. Зелений символізує життєву силу та гарантію здоров'я, особливо в контексті родючості та росту. Він є кольором молодості, відродження, що робить його важливим у символіці писанок, які часто асоціюються із весняними святами та ритуалами очищення. Зелений також може символізувати надію на краще майбутнє.

Білий – це колір чистоти, духовності, світла. Білий в українському народному мистецтві вважається священним кольором, що несе символіку невинності, праведності та захисту від темних сил. Він також є уособленням світла, ясності, нового початку. Білий колір часто використовується в релігійних та обрядових писанках, що пов'язані з християнськими святами, зокрема Великоднем [7, 8].

Сполучення кольорів на писанці створює певні символічні "композиції", що розширюють смислове навантаження кожного кольору окремо. Наприклад, поєднання червоного і чорного може символізувати баланс між життям і смертю, між енергією та пам'яттю. Зелений та жовтий часто об'єднуються для підкреслення родючості, відродження й світла, що дає новий урожай. Червоний і білий утворюють композицію, що поєднує силу любові та чистоти, а також відображає символи вічного життя. Кожна така композиція на писанці може мати не тільки декоративну, а й обрядову та магічну функцію [9].

Українська писанка, незважаючи на свою єдність у загальних рисах, відзначається значними регіональними відмінностями в символіці, кольорах, орнаментах і техніках розпису. Ці відмінності обумовлені географічними, культурними, економічними та релігійними особливостями різних регіонів України. Писанки з різних областей можуть мати схожі символи, але трактування цих символів і їх поєднання змінюється залежно від місцевих традицій.

Гуцульська писанка є однією з найбільш яскравих та унікальних у своєму орнаментальному стилі. Вона відзначається використанням яскравих кольорів і складних геометричних орнаментів. Гуцули часто застосовують такі символи, як круги, спіралі, зірки, які вказують на сонце і космічний порядок. Важливим елементом гуцульських писанок є славні ружі та хрести, що асоціюються з оберіганням і святим значенням. Червоний колір на гуцульських писанках є символом життя та сонця, а чорний – пам'яті і зв'язку з предками. Наприклад, одна з типових гуцульських писанок може мати геометричні фігури, заповнені червоним, чорним і жовтим кольорами. У центрі часто знаходиться сонячний символ – коло, а навколо нього йдуть спіралі та інші символи, які відображають вічний рух часу та відродження [10, 11].

Писанки з Поділля часто характеризуються більш стриманими кольорами, ніж на Гуцульщині. Тут частіше зустрічаються пастельні відтінки, зокрема жовтий, зелений, червоний і білий. Особливістю подільських писанок є багатство рослинних мотивів, таких як квіти, листя та дерева, що символізують родючість, весну, відродження природи. Символи рослинності, що вишиваються на подільських писанках, часто виглядають дуже реалістично, а не абстрактно, що додає їм природної чарівності. Унікальним орнаментом є використання комбінацій кругів і ромбів, що можуть символізувати сонце чи сімейне вогнище. Білий колір на подільських писанках часто має духовне значення, а зелений пов'язаний з відродженням природи. Подільські писанки також часто включають символи води (хвилясті лінії, які можуть означати зв'язок з життєвою силою води, очищення) [12, 13].

Писанки Полісся мають особливості, пов'язані з віддаленістю від великих міст та сільським характером життя. У цьому регіоні зазвичай використовуються темніші кольори, а також набагато більше уваги приділяється рослинним та зооморфним мотивам. Одним із характерних елементів є птахи, особливо жайворонки – символи весни і нового життя. Тварини і птахи, що зображуються на поліських писанках, мають чітко визначені форми та реалістичні контури. Також на поліських писанках часто можна зустріти візерунки з півмісяців, зірок і хрестів, що вказують на космічний порядок і духовне єднання з природою. Особливістю є широке використання геометричних форм (квадрати, прямокутники) та перехресних ліній, які можуть символізувати перехід між світами — матеріальним і духовним [14, 15].

Таблиця 1.2

Приклади конкретних писанок

Писанка	Опис
Гуцульська	на гуцульській писанці можемо побачити червоні і чорні круги, які символізують сонце і вічність. В орнаменті переважають спіралі і хрести, що символізують вічний рух та циклічність життя
Подільська	на подільській писанці часто зображають дерева життя з квітами і рослинами, що вказують на родючість. В орнаменті можуть бути присутні ромби та кола, які символізують сонце або вогонь
Поліська	на писанці з Полісся часто зображуються птахи, зокрема жайворонки, що символізують відродження весни. В орнаменті використовуються геометричні лінії, які можуть позначати перехід між світами та єдність з природою

Джерело: складено на основі [16]

Продовжуючи розгляд регіонального розмаїття українського писанкарства, неможливо оминати багату традицію Волині. Цей край також має свої унікальні особливості у символіці, колористиці та орнаментах писанок, які

майстерно зберігаються та розвиваються талановитими місцевими писанкарями. Серед відомих волинських писанкарок, які зробили значний внесок у збереження та популяризацію цього мистецтва, можна виділити:

Віра Конська [17] є зною волинською писанкаркою, чий багаторічний досвід дозволяє їй глибоко розуміти традиційні мотиви рідного краю та майстерно втілювати їх у своїх роботах. Її писанки вирізняються не лише точним відтворенням давніх волинських орнаментів, але й авторськими композиціями, в яких відчувається індивідуальний стиль майстрині. Особливу увагу Віра Конська приділяє деталям, ретельно пропрацьовуючи кожен елемент візерунка, а використання природних барвників надає її писанкам особливої автентичності та неповторного колориту, підкреслюючи зв'язок із природою Волинського краю. (Див. Рис. 1.1 В. Конська. Писанки)

Софія Пасюк [18] – талановита волинська писанкарка, чиї роботи захоплюють надзвичайною складністю орнаментів та високим рівнем майстерності виконання. Її писанки є результатом глибокого дослідження давніх волинських технік розпису, які майстриня не лише відтворює, але й активно відроджує, передаючи у своїх творах автентичну красу та символізм традиційного волинського писанкарства. Кожна її писанка – це кропітка праця, що демонструє глибоке розуміння народних візерунків та бездоганне володіння технікою. (Див. Рис.1.2 С. Пасюк. Писанка. 2008)

Рис.1.2 С. Пасюк. Писанка. 2008

Оксана Білик [19] – сучасна волинська писанкарка, яка сміливо поєднує глибоко вкорінені традиційні мотиви з актуальними мистецькими тенденціями, створюючи таким чином унікальні писанки, що відображають динаміку часу. Її роботи вирізняються сміливим використанням яскравих кольорів та оригінальними композиційними рішеннями, що надають традиційному мистецтву нового звучання, зберігаючи при цьому його символічну глибину та естетичну цінність. (Див. Рис. 1.3 О. Білик. Писанки.)

Леся Мартинюк [20] – волинська майстриня писанкарства, чиї твори відзначаються винятково тонким відчуттям кольору та бездоганною гармонією орнаментальних мотивів. Її писанки вражають збалансованістю композицій та майстерним поєднанням відтінків, що створюють цілісний та естетично довершений образ. Окрім творчої діяльності, Леся Мартинюк активно займається популяризацією писанкарства, передаючи свої знання та практичні навички молодому поколінню через проведення численних майстер-класів та лекцій. (Див. Рис. 1.4 Л. Мартинюк. Писанка)

Ольга Кучма [21] – волинська писанкарка, яка зосередила свою творчість на ретельному відтворенні давніх волинських писанок, прагнучи зберегти їхній автентичний вигляд та історичну цінність. Її роботи є не лише майстерно виконаними копіями, але й глибоким дослідженням традиційного писанкарства, що дозволяє сучасникам насолодитися красою та символізмом минулих епох. Кожна її писанка – це цінний зразок, що демонструє повагу до спадщини та майстерність відтворення. (Див. Рис. 1.5 О. Кучма. Писанки)

Таким чином, писанки з різних регіонів України несуть в собі унікальні символи, що пов'язані з природою, релігією, соціальною структурою та історією місцевих народів. Кожна писанка є маленьким відображенням культурних і духовних традицій свого регіону.

1.2 Творча спадщина Олени Пчілки у контексті розвитку української писанкарської традиції

Олена Пчілка (Ольга Петрівна Косач), видатна українська письменниця, культурна діячка та етнограф, залишила вагомий слід у розвитку української писанкарської традиції. Її діяльність зібрання та дослідження народної культури, зокрема ґрунтовне вивчення писанок історичної Волині, результати якого були опубліковані в одній з її праць, стала важливою складовою частиною відродження та збереження автентичних елементів українського народного мистецтва в кінці XIX – на початку XX століття [22]. Пчілка не тільки детально дослідила писанки Волині, але й зібрала багатий архів писанок з різних регіонів

України, активно пропагуючи їх значення як символів національної ідентичності, духовної глибини та зв'язку з дохристиянськими віруваннями. Її творча спадщина, особливо її внесок у дослідження писанкарства Волині та її загальна діяльність зі збору та популяризації писанок, стала основою для подальшого вивчення писанкарства як важливої складової української народної культури, що зберегла сакральне значення до наших днів. Вивчення спадщини Олени Пчілки дозволяє глибше зрозуміти еволюцію писанкарства та його роль у формуванні національної свідомості українців [23].

Олена Пчілка збирила і систематизувала численні писанки з різних регіонів України, досліджуючи їх символіку та орнаменти, що мали глибоке культурне і сакральне значення. Вона наголошувала на тому, що писанка є невід'ємною частиною обрядової практики, через яку передавалися знання про природу, родючість і святкові традиції. В умовах модернізації та урбанізації, коли народне мистецтво було на межі забуття, Пчілка прагнула зберегти й оновити інтерес до писанкарства як важливого елементу національної самобутності. Через її наукові праці та публікації писанка стала не тільки предметом досліджень, але й символом національного відродження, що дозволяє відновити зв'язок з минулим і зберегти культурну спадщину для майбутніх поколінь. Завдяки її зусиллям писанка здобула своє гідне місце в українському мистецтві, і її внесок у розвиток цього виду народної творчості виявився надзвичайно важливим для подальших поколінь етнографів, мистецтвознавців та художників [24].

У XIX столітті в центрі української науки опиняється етнографія, що призводить до появи цінних збірок та досліджень народного життя і творчості. Серед них особливе місце займає альбом Ольги Косач (Олени Пчілки) «Украинский народный орнамент: вышивки, ткани, писанки», виданий у Києві 1876 року. На час його виходу це була перша повна збірка української орнаментики.

Олена Пчілка, знана не лише як видатна дитяча письменниця та мати Лесі Українки, а й як талановита вчена-літературознавець, етнограф, видавець і журналіст, тривалий час проживала на Волині. Там вона активно записувала

народні пісні, колядки, забавлянки та збирала зразки народної творчості, зокрема вишивок, тканин, бісерних прикрас і писанок, які увійшли до її альбому.

Олена Пчілка збрала велику колекцію писанок, яка стала однією з найцінніших складових її наукової та культурної діяльності. Її колекція включала писанки, що демонстрували величезне розмаїття стилів, орнаментів і технік, характерних для різних регіонів України. Особливу увагу вона приділяла деталям, що відображали географічні, культурні та обрядові особливості народних традицій кожного конкретного регіону. Завдяки цьому її колекція писанок стала безцінним джерелом для розуміння розвитку української писанкарської традиції, дозволяючи дослідникам вивчати не тільки локальні варіації, але й спільні риси, які об'єднували всі регіони. Зібрані Пчілкою писанки дали змогу виявити глибокі зв'язки між писанковими орнаментами та загальними символами українського народного мистецтва, такими як солярні знаки, геометричні візерунки, а також мотиви, пов'язані з природою, родючістю та берегами. Олена Пчілка вважала, що через ці орнаменти можна не лише зберегти, але й передати історичну, культурну та духовну спадщину народу. Поширення цієї колекції серед науковців та культурної еліти стало важливим кроком у збереженні і популяризації писанкарства в Україні. Колекція Олени Пчілки слугувала джерелом для наукових досліджень, а її праці та публікації сприяли формуванню наукової думки про значення писанки як елемента культурної ідентичності [25].

Олена Пчілка не тільки займалася збором і дослідженням писанок, але й активно включала їх елементи у власну художню практику, створюючи нові твори, в яких використовувала традиційні орнаменти. Вона поєднувала народні мотиви з власним художнім баченням, інтерпретуючи їх у своїх творах, таких як гравюри, малюнки та декоративні панно. Для Олени Пчілки писанка була не лише об'єктом дослідження, але й важливим елементом її творчості, що дозволяло їй створювати роботи, які поєднували автентичність народних мотивів і новаторство художника. Інтеграція писанкових орнаментів у творчість Пчілки стала важливим кроком у еволюції писанкарства як виду декоративного

мистецтва. Вона не тільки зберігала народну спадщину, але й адаптувала її до нових художніх умов. Вводячи нові техніки, стилістичні елементи та змістові акценти, Олена Пчілка сприяла розвитку писанкарства як сучасного декоративного мистецтва, яке відповідало новим умовам і вимогам часу. Її творчий підхід до писанки виявлявся в тому, що вона не обмежувалася лише відтворенням традиційних мотивів, а й прагнула надавати їм нового значення через використання в нових контекстах. Вона підходила до писанки не лише як до предмета обряду, а й як до художнього твору, який має глибокий символічний та естетичний зміст. Це дозволило їй створити твори, що не лише зберігали національні традиції, але й служили виразом особистого художнього стилю, тим самим впливаючи на розвиток українського декоративного мистецтва в цілому.

Тому можна сказати, що завдяки зусиллям Олени Пчілки та її всебічній науковій діяльності, зокрема виданню альбому «Український народний орнамент», писанка отримала нове значення в контексті національної культури та декоративно-ужиткового мистецтва. Вона не лише зберегла автентичні традиції, але й показала можливості їх оновлення й розвитку. Її працями були закладені основи для подальших досліджень і відродження писанкарства, яке стало не лише символом національної культурної спадщини, але й джерелом натхнення для багатьох митців та ремісників. Діяльність Олени Пчілки справила значний вплив на розвиток української писанки в ХХ столітті. Вона не лише популяризувала писанкарство серед інтелігенції, але й сприяла відродженню інтересу до традиційних технік та мотивів серед нових поколінь митців, що активно працювали у галузі декоративного мистецтва. Вплив Пчілки на писанкарів, що з'явилися після неї, можна простежити через відновлення інтересу до народної символіки, використання традиційних орнаментів у сучасних творах, а також через включення мотивів писанки в інші форми художньої діяльності. Її наукові праці, колекції та популяризація писанки серед широкої аудиторії стали основою для розвитку цілої школи писанкарства, яка знайшла своє відображення в роботах майстрів ХХ століття, що прагнули поєднати стародавні традиції з сучасними художніми пошуками. Олена Пчілка

не тільки зберегла ці традиції, але й внесла вагомий вклад у їх еволюцію, що вплинуло на наступні покоління митців, які продовжили її справу [26].

У літературній спадщині Олени Пчілки писанка постає як носій народної мудрості, духовності та традицій, що впливають на формування національної свідомості. Її літературні твори, в яких писанка з'являється як символ єдності народу, відкриття внутрішньої гармонії та відродження, стали важливим етапом у розвитку української культури й мистецтва. У своїх творах Олена Пчілка пропагувала необхідність збереження і підтримки народної культури, зокрема писанкарства, що мало велику роль у формуванні національної ідентичності в умовах культурного та політичного поневолення. Таким чином, Олена Пчілка стала не тільки збирачем, а й одним з основних ініціаторів відродження української писанкарської традиції, яка здобула своє гідне місце в історії українського мистецтва. Її внесок у розвиток цієї теми важко переоцінити, адже саме завдяки її діяльності українська писанка, як символ національної самобутності, зберегла свою значущість і актуальність до сьогодні [27].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ТА ЕТАПИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1. Формування творчої ідеї та композиційне вирішення дипломної роботи

Ідея дослідження: Писанка є символом українського культурно-мистецького спадку, що зберігає глибокі знання про світогляд, вірування, символи та естетику наших пращурів. Тому, у декоративному панно "Спадок. Творча інтерпретація колекцій писанок зібраних О. Пчілкою» писанка це не лише декоративна форма, а сакральний знак єдності поколінь. Основна концепція нашої роботи, це поєднання традиції та авторської інтерпретації писанкової символіки у сучасному мистецькому творі.

Концепція дослідження: основна концепція – поєднання традиції та авторської інтерпретації. Через форму (восьмикутна зірка – символ безкінечності й циклічності), структуру (рамка-квадрат як стабільність та основа), центр (ромб – захист, родючість, жіноче начало) та використання різних типів яєць (курячі, гусячі, перепелині – як символ різноманіття та цілісності) твориться образ спадку, який передається не лише через форму, а й через зміст – орнамент. Авторські орнаменти виступають не як протиставлення, а як продовження діалогу з минулим — нові символи та поєднання відображають індивідуальне бачення художника, але залишаються в межах традиційного контексту.

Тема дипломної роботи «Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок зібраних О. Пчілкою» поєднує глибоке вивчення традиційного українського мистецтва з інноваційним художнім підходом. Основною метою є дослідження символіки та орнаментики українських писанок, зібраних Оленою Пчілкою, а також їх інтерпретація у сучасному мистецькому контексті. Ця робота має на меті не лише вивчити культурну і етнографічну цінність писанок, але й здійснити творчу трансформацію традиційних мотивів у новий художній образ, який буде актуальним у сучасному світі, підкреслюючи зв'язок між поколіннями.

Творча ідея цієї роботи зосереджена на писанці як культурному спадку, який носить у собі глибокі знання про світогляд, вірування та естетику

українського народу. Вибір цієї теми базується на прагненні актуалізувати традиційне мистецтво писанкарства, зберігши його символічне значення та переосмисливши його у контексті сучасності. Ідея полягає в тому, щоб через художнє інтерпретування орнаментів, зібраних Оленою Пчілкою, поєднати минуле та сучасне, зберігаючи і водночас оновлюючи національні культурні коди. Писанка виступає не тільки як декоративний елемент, але й як сакральний знак, що єднає покоління через символи, орнаменти і кольори. Завдяки творчому переосмисленню писанок Олени Пчілки, робота покликана привернути увагу до значення цієї традиції, яка й досі може бути актуальною для сучасного глядача, зберігаючи зв'язок з національною культурною спадщиною.

Композиційне вирішення дипломної роботи.

У композиційному вирішенні дипломної роботи основний акцент робиться на гармонії між традиційною символікою писанок і сучасним художнім підходом. Вибір композиційних елементів базується на їх символічному значенні, що відповідає основним ідеям дослідження.

- Вибір форми декоративного панно, а саме восьмикутної зірки, є символом безкінечності та циклічності, що відображає зв'язок між минулим та сучасним. Восьмикутна зірка традиційно є одним із важливих елементів у писанкарстві, що символізує гармонію і нескінченний цикл життя.
- Рамка панно виконана у вигляді квадрата, що символізує стабільність і основу, створюючи міцну основу для композиції. Квадрат є символом землі, певної цілісності та надійності, що також підкреслює ідею передачі спадку та традицій.
- У центрі композиції розташовано ромб, який у традиційному українському орнаменті часто символізує захист, родючість та жіноче начало. Ромб виступає як захисний символ, що оберігає та зберігає культурну спадщину (Див. Рис.2.1).

Вибір матеріалів для виконання панно також відіграє важливу роль у передачі ідеї спадку та різноманіття. Використання різних типів яєць (куряті, гусяті, перепелині) є символом різноманіття, єдності та цілісності. Кожен вид

яйця має свою особливу символіку в українській культурі, а їх поєднання підкреслює багатство та різноманіття традицій, які зберігаються в кожній родині та в кожному регіоні.

Орнаменти, будуть поєднувати елементи, взяті з писанок Олени Пчілки, але водночас міститимуть нові символи та композиційні рішення. Це дозволить створити діалог між минулим і сучасним, показуючи, що традиції можуть еволюціонувати і зберігати своє значення в сучасному світі. Нові символи і їх поєднання виступатимуть як продовження культурної спадщини, а не як її протиставлення.

Колірна палітра буде вибрана з урахуванням традиційних кольорів писанок: червоний, чорний, вохра, коричневий. Кожен з цих кольорів має своє сакральне значення, наприклад, червоний – це символ життя і родючості, чорний – захист і оборона, коричневий – відродження та зв'язок із природою. Палітра буде збалансована таким чином, щоб підкреслити єдність минулого і сучасного, гармонію традиції та новаторства (Див. Рис.2.2).

Ідея та концепція роботи. Основна концепція дослідження полягає у поєднанні традиції і авторської інтерпретації. Через композицію, форму, структуру та символіку в панно створюється образ спадку, який передається не лише через орнамент, а й через взаємодію між минулим і сучасним. Писанка стає не тільки декоративним елементом, але й сакральним знаком у єдності поколінь, що зберігає традиції і водночас адаптується до сучасного мистецького контексту. Це дозволяє показати, що навіть традиційне може бути актуальним, індивідуальним і виразним в умовах сьогодення [28, 29].

Таким чином, композиційне вирішення роботи охоплює створення декоративного панно, яке втілює символіку, естетику та культурний спадок української писанки через авторське переосмислення та інтерпретацію традиційних орнаментів.

2.2 Етапи виконання кваліфікаційної роботи

Виконання кваліфікаційної роботи на тему «Декоративне панно в техніці писанкарства: Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок зібраних О. Пчілкою» здійснювалося за кількома етапами, кожен з яких був важливим для досягнення поставленої мети – дослідження, аналізу та створення авторського художнього твору, що поєднує культурну спадщину з сучасною практикою (див. Дод. А).

1. Підготовчий етап: дослідження та аналіз матеріалів. На підготовчому етапі роботи було здійснено ретельне дослідження та аналіз матеріалів, що стали основою для подальшого виконання кваліфікаційної роботи. Перш за все, була проведена детальна робота з вивчення та аналізу колекції писанок Олени Пчілки, що дозволило глибше зануритися в символіку, орнаментику та етнографічну цінність цих традиційних виробів. Вивчення колекції допомогло не тільки зрозуміти культурні традиції та світогляд українців, а й розкрити сутність орнаментів, що використовувалися для їх створення. Паралельно з цим був здійснений огляд наукової літератури та джерел, у яких розглядалися питання традиційного писанкарства, а також досліджено праці, присвячені Олені Пчілці та її колекції. Це дало змогу краще усвідомити її роль у збереженні українських народних традицій та вплив на сучасне розуміння писанки як культурного феномена. Цей комплексний підхід став основою для подальших етапів роботи, зокрема для створення авторської інтерпретації на основі традиційних писанок Олени Пчілки.

2. Аналіз та інтерпретація символіки орнаментів. На етапі аналізу та інтерпретації символіки орнаментів ми здійснили детальне дослідження кожного елемента з колекції писанок Олени Пчілки, фокусуючись на їхній символічній та естетичній цінності. Це дозволило нам з'ясувати глибоке культурне та релігійне значення орнаментів, що використовувалися в писанкарстві, а також розкрити зв'язок цих символів з народними віруваннями і обрядами. Далі ми інтерпретували традиційні елементи через сучасну художню призму, що дало

змогу зберегти автентичність писанок, не відходячи від традицій, але водночас внести новаторський підхід, який вносить свіжі ідеї у звичні мотиви. Розробка концепції композиції декоративного панно стала наступним важливим етапом. Ми поєднали традиційні мотиви з авторськими інтерпретаціями, що дозволило створити цілісне бачення культурного спадку, яке передається через орнаменти, об'єднуючи минуле та сучасне в єдину композиційну цілісність.

3. Розробка ескізів та композиційних варіантів. Після визначення основних символів і мотивів, ми перейшли до етапу розробки ескізів та композиційних варіантів, де активно експериментували з різними розміщеннями орнаментів, кольоровою гамою та формами. Ми створили кілька варіантів композиції, тестуючи різні поєднання кольорів і матеріалів, що дозволило нам визначити найбільш вдалі варіанти для досягнення бажаного ефекту та забезпечення гармонії в цілому панно. Після цього ми затвердили одну з композицій разом з науковим керівником, внесли необхідні корективи, щоб уточнити баланс і композиційну цілісність, і обрали найбільш підходящий варіант для подальшої роботи, який найкраще відображав концепцію дослідження та творчого завдання.

4. Робота над основним панно. Після затвердження композиції ми приступили до виконання основного декоративного панно, обираючи для цього різні типи яєць – курячі, гусячі, перепелині – що символізують різноманіття та єдність. Для досягнення автентичності ми використовували традиційні фарби для писанкарства. В процесі роботи ми реалізували композицію, яка поєднувала орнаменти з колекції Олени Пчілки, створюючи гармонійну взаємодію минулого і сучасного. Це був найбільш творчий і трудомісткий етап, де ми детально зосередилися на збереженні точності і деталей, адаптуючи традиційні техніки писанкарства до сучасних вимог. Таким чином, ми створили панно, яке не тільки зберігає автентичність традиції, але й виглядає актуально в сучасному контексті, підкреслюючи спадковість та живу силу української культури.

5. Завершення роботи. На завершальному етапі роботи ми зосередилися на оцінці виконаного панно та підготовці до захисту. Ми ретельно проаналізували результат, перевіряючи, наскільки він відповідає дослідженій темі і досягнутим цілям, а також наскільки добре реалізовано композиційні та символічні аспекти роботи. У пояснювальній записці ми детально описали всі етапи виконання, розкрили значення орнаментів та символіки, а також технічні нюанси створення панно. Для захисту ми підготували презентацію, в якій представили фотографії кінцевого результату, процес створення панно та результати нашого дослідження, що дозволило глибше пояснити та продемонструвати зв'язок між традицією та авторським підходом у роботі [30].

ВИСНОВКИ

У результаті виконання кваліфікаційної роботи на тему «Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок, зібраних О. Пчілкою» шляхом розв'язання поставлених завдань вдалося досягти поставленої мети – дослідити символіку та орнаментику українських писанок із колекції Олени Пчілки, проаналізувати їхню художню, культурну та етнографічну цінність, а також творчо інтерпретувати традиційну орнаментику писанок в декоративному панно.

В ході роботи було розроблено композицію декоративного панно, яка органічно поєднує традиційні мотиви писанкарства з сучасним підходом до художнього виконання. Це дозволило створити твір, що не тільки зберігає автентичність українських орнаментів, але й актуалізує їх у сучасному контексті, надаючи нове життя стародавнім символам.

Процес виконання роботи передбачав кілька етапів: від збору та аналізу матеріалів до розробки ескізів, тестування варіантів композицій та кольорів, а також безпосереднього виконання панно. Важливим аспектом було застосування традиційних технік писанкарства з адаптацією до сучасних вимог, що дозволило зберегти духовну спадщину у новому форматі.

Створене панно не лише відповідає дослідженій темі, але й розкриває глибину культурного спадку, передаючи його через сучасну авторську інтерпретацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Турків, Д. (2023). Писанка: історія, легенди та символіка великодніх яєць. URL: <https://lviv.media/lifestyle/68566-pisanka-istoriya-legendi-ta-simvolika-velikodnih-yayec/>
2. Мартинович, Ю. (2025). Як з'явилися писанки: історія, традиції та зв'язок з християнством. URL: <https://zahid.espreso.tv/kultura-yak-zyavilisya-pisanki-istoriya-traditsii-ta-zvyazok-z-khristiyanstvom>
3. In ancient Slavic beliefs, the egg was considered a sacred symbol. (2025). URL: <https://itscraft.com.ua/en/velykden-slovian-ta-do-choho-tut-pysanka/>
4. An indispensable symbol of Easter: what is the uniqueness of Ukrainian pysanky. (2024). URL: <https://visitukraine.today/fr/blog/3735/an-indispensable-symbol-of-easter-what-is-the-uniqueness-of-ukrainian-pysanky#:~:text=The%20history%20of%20pysanky%20goes,Christ%20and%20the%20Easter%20holiday.>
5. Українські писанки: виникнення, види, символіка та мотиви орнаментів. (2020). URL: <https://folkmart.ua/blog-ukrainski-pysanky-vynyknennia-vydy-symvolika-ta-motyvy-ornamentiv>
6. Pysanka as a cultural heritage. (2025). URL: <https://staraprawda.com.ua/en/blog/pysanka-yak-kulturna-spadshhyna#:~:text=The%20tree%20of%20life%20is,feel%20the%20joy%20of%20motherhood.>
7. Про що розповість писанка: кольори та знаки. (2018). URL: <https://www.volynpost.com/news/110710-pro-scho-rozpovist-pysanka-kolory-ta-znaky>
8. Що означають кольори на великодніх писанках: орнаменти та символіка. (2021). URL: <https://alexcity.com.ua/shho-oznachajut-kolori-na-velikodnih-pisankah-ornamenti-ta-simvolika/>

9. Vira Man'ko: I dream about a "digitized" pysanka collection. (2010). URL: <https://rukotvory.com.ua/en/rozmovy/vira-manko-i-dream-about-a-digitized-pysanka-collection/>
10. Ясінська О. В., Федів І. С. (2025). Традиція гуцульської писанки. URL: <https://authenticukraine.com.ua/blog/tradicia-guculskoi-pisanki>
11. Традиція гуцульської писанки. (2023). URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/688/>
12. Шевчук К., Паляниця Н. (2024). "Ідентифікує нас як етнос". Писанкарка з Хмельницького про особливості подільської писанки. URL: <https://suspilne.media/khmelnyskiy/736035-identifikue-nas-ak-etnos-pisankarka-z-hmelnickogo-pro-osoblivosti-podilskoi-pisanki/>
13. Подільські писанки. Із загубленого альбому початку ХХ ст. URL: <https://svichado.com/novynky/podilski-pisanki--iz-zagublenogo-albomu-pochatku-hh-st->
14. Давні писанки Полісся. URL: https://vikz.org.ua/davni_pysanky_polissya.html
15. Остапчук І. (2024). Стримані кольори та візерунки природи: житомирська народознавиця розповіла про особливості писанок на Поліссі. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/738431-strimani-kolori-ta-vizerunki-prirodi-zitomirska-narodoznavica-rozpovila-pro-osoblivosti-pisanok-na-polissi/>
16. Барсукова О. (2024). Українське писанкарство: як у різних регіонах прикрашають великодні яйця. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2024/04/29/253794/>
17. Художниця з Луцька розповіла про особливості волинської писанки. (2023). URL: <https://www.volynpost.com/news/220315-hudozhnycia-z-lucka-rozpovila-pro-osoblyvosti-volynskoi-pysanky>
18. Пасюк Софія Олегівна. (2025). URL: <https://esu.com.ua/article-884694>
19. Коли приходять весна – починаються дива. Оксана Білик про писанки. (2019). URL: <https://bug.org.ua/news/volodymyr/koly-prykhodyt-vesna-pochynaiut-sia-dyva-oksana-bilyk-pro-pysanky-307107/>

20. Володарка магічних писанок. (2019). URL: <https://www.volyn.com.ua/news/126446-volodarka-mahichnykh-pysanok>
21. Ольга Кучма. URL: <https://rukotvory.com.ua/maystry/olha-kuchma/>
22. Джей, Дж. Олена Пчілка цікаві факти. URL: https://dovidka.biz.ua/olena-pchilka-tsikavi-fakti/#google_vignette
23. «Сонячна колекція» писанок Ольги Косач. URL: <https://pustunchik.ua/ua/treasure/tools/podelki-na-pashu/kolektsiia-pysanok-olhy-kosach>
24. У Львівському університеті відбулася лекція «Олена Пчілка – берегиня української вишивки». (2019). URL: <https://lnu.edu.ua/u-l-vivs-komu-universyteti-vidbulasia-lektsiia-olena-pchilka-berehynia-ukrains-koi-vyshyvky/>
25. Новаківська Л. В. ОСОБИСТІСТЬ УЧИТЕЛЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ У 60-х роках XIX століття під впливом капіталі. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/4/visnuk_36.pdf
26. Brovarets, T. “Oh, My Thoughts, My Thoughts...”: Olena Pchilka’s and Lesia Ukrainka’s Contributions to Epigraphic Embroidery. *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, 2021. Vol. (8). P. 147–162. URL: <http://kmhj.ukma.edu.ua/article/view/249198>
27. Brovarets, T. “Oh, My Thoughts, My Thoughts...”: Olena Pchilka’s and Lesia Ukrainka’s Contributions to Epigraphic Embroidery. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab770bb1-4238-4666-bcad-11143220d499/content>
28. Смірнова О.О. Методичні рекомендації до виконання творчої дипломної роботи студентами зі спеціальності «Образотворче мистецтво»/ Переяслав-Хмельницький, 2012. 42 с. URL: <https://ehsupir.uhsp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4e4df093-0a00-41bf-b233-eff71d3b8c2a/content>
29. Титаренко В. П. Феномен писанки в сучасному культурно-освітньому просторі: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава: ПНПУ імені В.Г.

Короленка, 2015. 394 с. URL:
https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2755/Digtiar_.pdf?sequence=1&isAllowed=y

30. Руденко Г. А. (2019). Методичні рекомендації «Використання проектних технологій на гуртку «Писанкарство». URL:
<https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-vikoristannya-proektnih-tehnologiy-na-gurtku-pisankarstvo-kolektivniy-tvorchiy-proekt-vigotovlennya-kompozici-z-pisanok-za-temoyu-simvoli-vogonyu-so-91656.html>

Зразки писанок сучасних майстрів писанкарства

Рис. 1.1 В. Конська. Писанки

Рис.1.2 С. Пасюк. Писанка. 2008

Рис. 1.3 О. Білик. Писанки.

Рис. 1.4 Л. Мартинюк. Писанка

Рис. 1.5 О. Кучма. Писанки

Етапи ескізування кваліфікаційної роботи

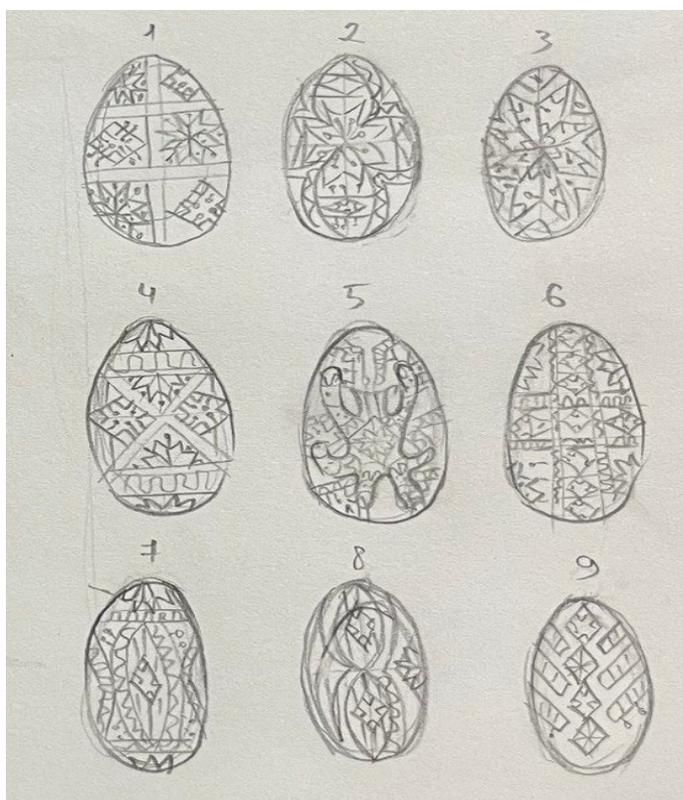
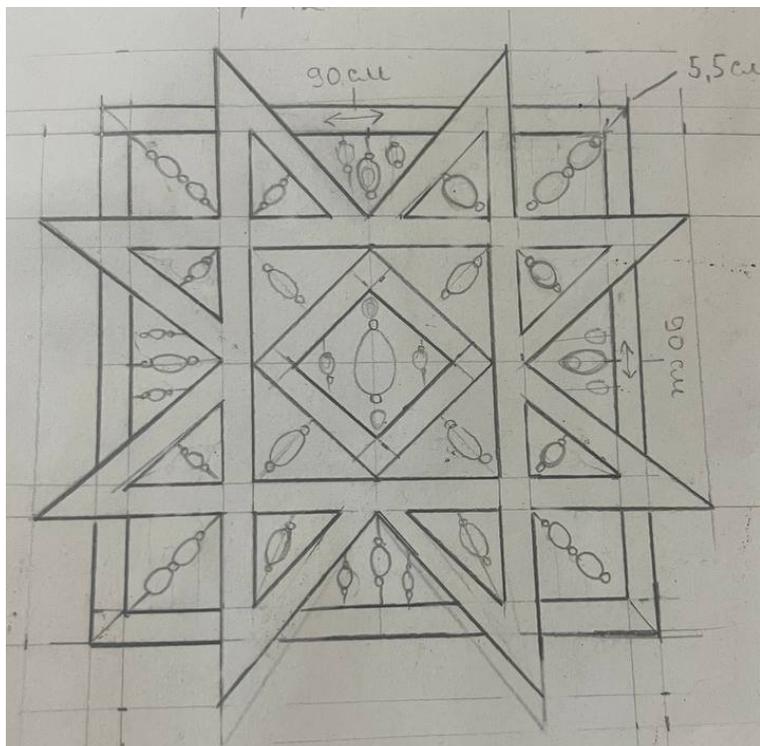

Рис.2.1 .Поетапне створення декоративного панно

Робота в матеріалі

Рис.2.2 Пошуки колористичного рішення

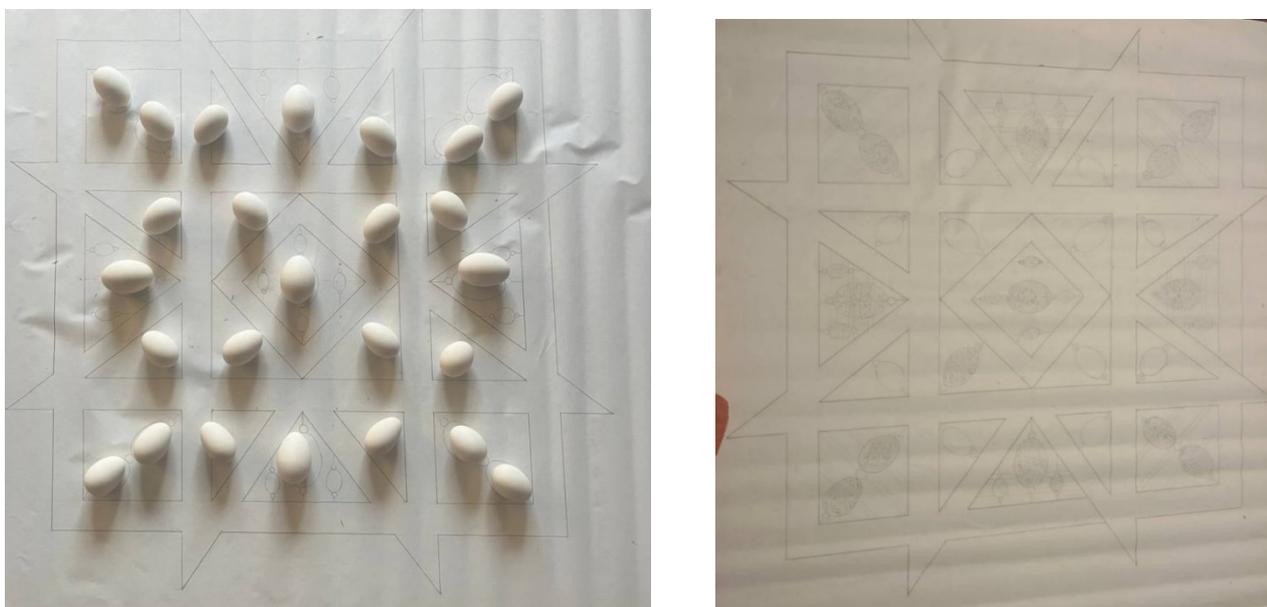

Рис.2.3 Робота над ескізом в натуральну величину

Декорування рами

Рис.2.5 Декоративне панно в техніці писанкарства «Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок зібраних О. Пчілкою».

Анотація до кваліфікаційної роботи на тему:

«Спадок. Творча інтерпретація колекції писанок, зібраних Оленою Пчілкою»

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню української писанки як унікального виду декоративного мистецтва та її сучасному художньому переосмисленню. Основою творчої ідеї стала колекція писанок, зібрана видатною українською етнографкою Оленою Пчілкою, яка зробила вагомий внесок у збереження культурної спадщини.

Метою роботи є аналіз символіки й орнаментики писанок з цієї колекції та створення декоративного панно у техніці писанкарства, що поєднує традиційні орнаменти з авторським підходом. Основу композиційного рішення становить восьмикутна зірка — символ безкінечності та циклічності, що гармонійно поєднується з квадратною рамкою (стабільність), ромбом у центрі (захист, родючість) та символічним використанням курячих, гусячих і перепелиних яєць.

У роботі проведено глибоке дослідження етнографічного матеріалу, проаналізовано регіональні особливості писанкової символіки, зокрема з Волині, та здійснено авторську інтерпретацію у вигляді декоративного панно розміром 110×110 см. Робота виконана у традиційній восковій техніці з дотриманням послідовних етапів: від розробки ескізів до оформлення готової композиції.

Практичне значення проєкту полягає в збереженні, актуалізації та популяризації українського писанкарства як живої культурної традиції через сучасний мистецький підхід.

Ключові слова: писанка, символи, інтерпритація, етнографія.